

ПРИНЦИПИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗА ПАРАМЕТРАМИ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

О.П. Кундря-Висоцька, М.І. Ключ-Лампіка

Львовский институт банковского дела Университета банковского дела
Национального банка Украины

Сьогодні в Україні першочергового вирішення потребують наступні питання корпоративного управління: а) участь акціонерів у прийнятті рішень про відчуження майна та у контролі за укладанням угод; б) розкриття інформації емітентами; в) підвищення впливу акціонерів на формування порядку денного загальних зборів; г) представництво у наглядовій раді; д) отримання частки прибутків у формі дивідендів. Окрема увага має бути приділена оновленню та удосконаленню нормативної бази, що регулює корпоративні відносини.

Вирішальним кроком на шляху удосконалення системи корпоративного управління має стати дотримання принципів, закладених Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а саме: забезпечення верховенства прав акціонерів; окреслення ролі зацікавлених осіб у корпоративному управлінні; надання повної інформації; забезпечення прозорості контролю та відповідальності виконавчих органів.[1 с.112]

Розглядаючи достатність реалізації зазначених принципів в Україні, можна дійти висновку про замкнутість національних корпорацій, їх орієнтацію на інтереси стратегічних інвесторів та ігнорування прав дрібних акціонерів, а також закритість від більшості зацікавлених сторін.

Перспективними напрямками розвитку національної моделі корпоративного управління повинні стати:

- 1) створення надійної системи реєстрації прав на цінні папери та забезпечення виконання укладених угод;
- 2) розвиток корпоративної культури та фондового ринку;
- 3) надходження коштів індивідуальних інвесторів до корпорацій переважно опосередковано – через банки;
- 4) розвиток процесів концентрації акціонерної власності, зростання ролі основних інвесторів ФПГ.

На сьогоднішній день сформувалися найкращі практики корпоративного управління і сформульовано стандарти, що забезпечують стійкий розвиток товариств і додержання інтересів всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) за рахунок дотримання справедливості, відповідальності, прозорості і підзвітності.

Для країн ОЕСР, де проведено значну роботу щодо удосконалення системи корпоративного управління, це характерно вже протягом десятиліть. Свого часу на засіданні Ради ОЕСР на рівні міністрів було підписано Принципи корпоративного управління ОЕСР (далі – Принципи). Вони можуть використовуватися урядами для оцінки та удосконалення чинних у їх країнах законів та підзаконних нормативних актів, а також можуть бути використані представниками приватного сектора, які беруть участь у розвитку систем корпоративного управління та вироблення найкращої практики.

Принципи розроблено з метою надання допомоги урядам країн-членів і нечленів ОЕСР у сфері оцінки та удосконалення правової, інституційної та регуляторної основи корпоративного управління. Вони покликані надати певні пропозиції фондовим біржам, інвесторам, корпораціям та іншим сторонам, що беруть участь у формуванні належної системи корпоративного управління. Принципи являють собою загальну основу, яку країни-члени ОЕСР вважають необхідною для розвитку практики хорошого корпоративного управління. Та вони не повинні замінити ініціативи приватного сектора з розробки більш детальних правил «найкращої практики» у сфері корпоративного управління.

Корпоративне управління визначає механізми, за допомогою яких формулюються цілі компанії, визначаються засоби їх досягнення та контролю за їхньою діяльністю. Система корпоративного управління має створювати стимули для того, щоб рада директорів та правління прагнули досягнення цілей, що відповідають інтересам компанії та акціонерів, а також має полегшувати ефективний моніторинг їхньої діяльності, тим самим підштовхуючи їх до ефективнішого використання ресурсів. [2, с.18]

Ступінь дотримання корпораціями базових принципів належного корпоративного управління стає все більш важливим фактором при прийнятті рішень у сфері інвестицій. Якщо країни хочуть скористатися перевагами глобального ринку капіталу і залучити довгостроковий капітал, правила і методи корпоративного управління мають заслуговувати на довіру і бути зрозумілими для всіх. Навіть якщо корпорації не розраховують на іноземні інвестиції, практика хорошого корпоративного управління може зміцнити довіру внутрішніх інвесторів, знизити вартість капіталу і, в кінцевому підсумку, знайти стабільніші джерела фінансування.

ОЕСР детально визначає *п'ять принципів* сучасного корпоративного управління (рис.1).

Важливо відмітити, що принципи не мають обов'язкового характеру і не мають на меті дати детальні рецепти щодо розробки національного законодавства. Їх завдання – окреслити загальні правила, орієнтири.

Вироблені принципи дозволяють створювати певні кодифіковані акти рекомендаційного характеру, що традиційно називаються *кодексами корпоративного управління*.

Кодифікація принципів корпоративного управління відбувається на міжнародному, національному рівні чи на рівні окремих корпоративних суб'єктів. Міжнародні організації, що видають подібні кодекси, як правило, у певний спосіб пов'язані з ринком цінних паперів (як, наприклад, Європейська асоціація торговців цінними паперами) чи захистом інтересів власників корпоративних прав (як Європейська група акціонерів "Євроакціонери"). Механізми застосування таких кодексів розробляються з метою забезпечення міжнародного співробітництва у сфері обігу цінних паперів та реалізації прав за ними. [3, с.32]

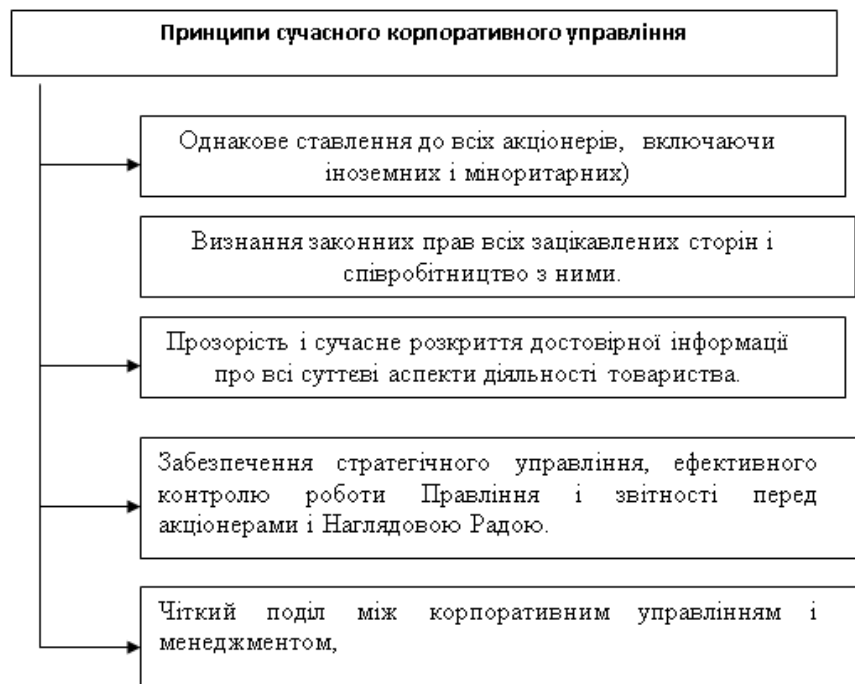

Рисунок – Принципи сучасного корпоративного управління

Національні кодекси створюються в країнах, де існує централізоване регулювання ринку цінних паперів або ж діяльність учасників ринку координується ("Сорок рекомендацій" з корпоративного управління в Нідерландах чи Швейцарський кодекс найкращої практики). Кодекси, розроблені окремими учасниками ринку цінних паперів, свідчать про високий рівень корпоративної культури самого суб'єкта, однак можуть впливати на ринок у цілому лише за умови наявності відповідних законодавчих (на рівні нормативних приписів) чи організаційних (консультативно-експертні органи) механізмів (Глобальні принципи корпоративного управління CalPERS).

При аналізі типових принципів корпоративного управління ми взяли за основу такі документи: Принципи корпоративного управління ОЕСР; Основоволожні принципи корпоративного управління Євро-акціонерів 2000; Принципи та рекомендації щодо корпоративного управління ЄАТЦП; Політика з корпоративного управління та прозорості на новостворюваних ринках (ІМФ); Швейцарський кодекс найкращої практики; Глобальні принципи корпоративного управління CalPERS.

Дотримання сучасних стандартів корпоративного управління дозволяє забезпечити ефективне управління вартістю товариства. Впровадження сучасних стандартів дозволяє компаніям отримати суттєві переваги, а саме [4, с.401]:

- *Полегшити собі доступ на ринки капіталів.* Одна з вимог фондових бірж при внесенні компанії в лістинги – дотримання стандартів корпоративного управління.
- *Понизити вартість капіталу і збільшити капіталізацію.* Інвестори також є дуже чутливіми до якості корпоративного управління, розглядаючи його як найважливіший фактор зниження ризиків.
- *Ріст ефективності за рахунок впорядкування діяльності компанії.* Корпоративний кодекс і система стратегічного управління пов'язують місію компанії з бізнес – процесами і поточною діяльністю персоналу, даючи співробітникам чіткі орієнтири в щоденній роботі.
- *Покращити загальну репутацію (імідж) за рахунок дотримання принципів і додержання балансу інтересів всіх зацікавлених осіб.* Навіть саме створення Кодексу корпоративного управління і заявлене прагнення дотримуватись його суттєво впливає на ринкову вартість компаній.

Узагальнення та врахування таких стандартів має знайти своє відображення у Кодексі корпоративного управління, основою для розробки якого служать принципи корпоративного управління. Розробка Кодексу корпоративного управління передбачає наступні кроки:

- Визначення чіткої та ясної цілі створення Кодексу.
- Аналіз найкращих галузевих практик корпоративного управління на ринку, на якому працює компанія.

- Аналіз ефективності попереднього Кодексу чи документу, що замінює Кодекс корпоративного управління.
- Визначення базових принципів, котрі будуть покладені в основу Кодексу.
- Створення Кодексу за участю осіб безпосередньо причетних до реалізації принципів.
- Структурування змісту Кодексу.
- Внутрішнє і зовнішнє для організації просування Кодексу.
- Якісне виконання кожного етапу гарантує кінцевий результат: кодекс корпоративного управління, який працює в інтересах організації.

Звичайно, окремі з наведених вище принципів корпоративного управління знайшли своє відображення в законодавстві (зокрема, принцип "одна акція – один голос", право акціонерів на внесення змін до порядку денного загальних зборів, представництво інтересів дрібних акціонерів, певні елементи системи розкриття інформації, правило заборони конфліктів інтересів між членами органів управління та самим корпоративним суб'єктом), проте цілий ряд суттєвих принципів залишився поза увагою

Спробою підзаконного регулювання в цій сфері є рішення ДКЦПФР від 11 грудня 2003 р. № 571, яким затверджені Принципи корпоративного управління – своєрідний національний кодекс, де основою корпоративного управління визначено як управлінські, так і етичні норми. Вказані Принципи розроблені на засадах, запропонованих Указом Президента України від 21 березня 2002 р. № 280/2002 "Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах", де пріоритетними напрямками визначалися: ефективний захист прав та законних інтересів акціонерів, удосконалення системи розкриття інформації про діяльність акціонерного товариства, врегулювання відносин між органами управління акціонерного товариства, впровадження загальноновизнаних норм ділових відносин у процесі здійснення корпоративного управління. Зокрема, Принципи корпоративного управління приділяють увагу таким питанням: захист прав акціонерів (рівність прав акціонерів, залучення іноземних інвесторів, переважне право на купівлю акцій), органи управління (їх склад, залучення незалежних осіб, повноваження, принципи діяльності, порядок формування, звітність та оплата праці), розкриття інформації, принципи розкриття та прозорість, контроль за фінансово-господарською діяльністю товариства, захист прав зацікавлених осіб та їх місце в корпоративному управлінні.

Прагнення України вступити до європейської спільноти вимагає запровадження в нашій країні її основних принципів. Необхідно запровадити нову систему корпоративного управління та нові правові інститути, що регулюватимуть відносини корпорацій з іншими суб'єктами та в межах самих корпорацій. Необхідно змінити викривлену природу корпорації. На вітчизняних підприємствах слід запровадити кодекс професійної етики. Важливим є захист прав дрібних акціонерів, проте цього недостатньо для розвитку корпоративного управління в цілому, скоріше, треба вести мову про забезпечення рівного захисту інтересів і прав всіх акціонерів.

Основним завданням корпоративної реформи в Україні має стати запровадження цивілізованих стандартів корпоративного управління, прийнятих у всьому світі. Вони мають стимулювати власників корпоративних підприємств збільшувати акціонерний капітал, підвищувати прозорість діяльності корпорацій, замислюватися над перспективами їх подальшого розвитку.

Внаслідок розвитку корпоративного управління акціонери стануть реальними, а не паперовими власниками реального майна й отримуватимуть дивіденди по акціях. Це позитивно впливатиме на ставлення суспільства до акціонерної форми власності та ринкової трансформації економіки, сприятиме зміні суспільної свідомості в цілому.

Література:

1. Васильев, А.С. Формирование системы корпоративного права в Украине / А.С. Васильев, Э.А. Кузнецов // Рыночная экономика: современная теория и практика управления: научный сборник / Под общ. ред. Кузнецова Э.А. – Одесса, 1998. – с. 223
2. Євтушевський, В.А. Корпоративне управління. / В.А. Євтушевський. – Київ, «Знання», 2006. - С.82 .
3. Кибенко Е.Р. Корпоративное право: учебное пособие. / Х.: Эспада, 1999. – 480 с.
4. Козаченко, А.В. Основы корпоративного управления: учебное пособие. / А.В. Козаченко, А.Е. Воронкова, Е.Н. Коренева. – Луганск:Изд-во ВУНУ,2001. – 479 с.
5. Кудря, Я.В. Теоретичний аналіз суті управління корпораціями в машинобудуванні України. /Я.В. Кудря // Інвестиції:практика та досвід. №11. 2009. – 30 с.